

7 SJEDNOCENÍ A POVÁLEČNÝ VÝVOJ

7.1 Znovusjednocení Vietnamu¹

K oficiálnímu sjednocení země a vyhlášení Vietnamské socialistické republiky došlo v červnu 1976. Náročný proces unifikace probíhal v několika fázích, protože bez ohledu na mezinárodně-politický konflikt se kulturní a hospodářské odlišnosti mezi severem a jihem vyvíjely již v předchozích staletích. V řadě ohledů se proto jižní Vietnam v následujících dekadách „poseverštl“ a naopak severní Vietnam přijal více prvků z jihovietnamské kultury, například uvolněnější noční život ve městech, vzory západního odívání.

Tradiční důraz na komunální život a společenské postavení jedince v konfuciánské společnosti přispěly k tomu, že v severním Vietnamu stejně jako v Číně fungoval komunistický koncept zakládání sdružených nesoukromých hospodářství lépe a bez ohledu na sníženou produktivitu v nich lidé byli schopni aspoň z části pracovat a žít, kdežto na jihu proti novému konceptu převládal odpor – tradičně zde byly hospodářské jednotky individualizované. Navzdory ujišťování o opaku začala v jižní části Vietnamu nucená kolektivizace, zakládání družstev a přesídlování městské populace na venkov, aby se začala znovuobdělávat půda opuštěná v době války. Negativa změn umocnily špatné úrody několika prvních let a záplavy roku 1978.

Přestože byly na severu díky sovětsko-čínskému vlivu lépe vybudovány zárodky veřejného školství a zdravotnictví, Vietnam byl válkou celkově zničen a nikdo nepřišel se systémovým plánem jeho obnovy. V souvislosti s obsazením

¹ Tato kapitola více vychází z výkladů v *Dějínách Vietnamu* (Hlavatá et al. 2008), proto na knihu odkazujeme zde souhrnně, a dále volně staví na excerpcích z několika desítek dalších publikací, které nebylo možné zařadit z kapacitních důvodů, a budou tedy východiskem dalších prací.

Kambodži a konfliktem s Čínou VSR vytlačila mnoho čínských vlastníků továren a před celkovou komunizací majetku a společnosti později z jižního Vietnamu uteklo 1,5 milionu lidí. Americká administrativa reagovala na doprovodné násilí negativně a odmítla poskytnout finance, které původně slíbila jako pomoc na poválečnou obnovu i proto, že VSR (tehdy stále ještě v době studené války) posílila hospodářskou spolupráci se SSSR. USA kvůli tomu přestaly podporovat dokonce i vstup Vietnamu do OSN.

Bezprostředně ovlivňoval dějiny Vietnamu po sjednocení problematický vztah s Kambodžou daný vzájemnými politickými vztahy a rozdílnými pozicemi v mezinárodní politice. Na Čínu přecitlivělí Vietnamci upřednostňovali spolupráci se Sověty, naopak Kambodža vztah s ČLR. A po sovětsko-čínské roztržce a nedořešené válce o Damanský ostrov se obě velmoci snažily posílit konkurenční vliv v jihovýchodní Asii.

Rudí Khmerové již roku 1975 zaútočili na vietnamské ostrovy Phú Quốc a Thổ Chu, Vietnamci zase recipročně obsadili kambodžský ostrov Poulo Wai. Sřety se rozvinuly téměř v celém pohraničním pásmu. Provietnamští Kambodžané a Vietnamci byli z Kambodže vyháněni, pokud je nezavraždili. V roce 1976 dočasně oslabil vliv Pol Pota, došlo k reorganizaci státu z monarchie na demokratickou republiku. Začalo sbližování, ale pokusy o zahájení dialogu skončily návratem Pol Pota do vedoucích pozic země. Roku 1977 vtrhla vojska Kambodže do Vietnamu a zabila tisíc civilistů. Vietnamská armáda reagovala odvetou, ale ihned se stáhla. Pol Pot to propagoval jako vítězství. V květnu roku 1978 znovu zaútočily Pol Potovy jednotky na vietnamskou provincii An Giang na okres Bãy Núi a vesnici Ba Chúc, kde zabily 2500 lidí a donutily 20 000 místních vietnamských Khmerů k násilnému přestěhování do Kambodže (85 Years: 1343). Naopak masové čistky mezi provietnamským obyvatelstvem v Kambodži vedly k nárůstu emigrace a uprchlíci se ve Vietnamu začlenili do armádních oddílů. Za rostoucích konfliktů se ve Vietnamu 3. prosince založila protipolpotovská Kambodžská jednotná fronta národní spásy. Nicméně 23. prosince Pol Potova armáda obsadila vietnamské oblasti Běn Sôi a Běn Cẩu v provincii Tây Ninh a chystala se zaútočit na Ho Či Minovo město. 25. a 26. prosince 1978 proto zahájila vietnamská Kambodžská sjednocená fronta národní spásy protiútok, vstoupila do Kambodže, 7. ledna 1979 obsadila Phnom Penh a sesadila vládu Pol Pota a Ieng Sariho. 18. února uzavřely Vietnamská socialistická republika a nové provietnamské vedení v Kambodži Dohodu o míru, přátelství a spolupráci.

Posílení vojenského vztahu VSR se SSSR a obsazení Kambodže popudilo ČLR, která s tichou podporou USA (Chomsky² 2003: 22) zaútočila na Vietnam. Od 17. února do 4. března překročilo hranici odhadem asi 300 000 vojáků

2 Chomsky doslova píše o „US-backed Chinese invasion“.

(vietnamské zdroje uvádí 600 000 vojáků; 85 Years: 1344), zatímco další jeden a půl milion mužů jistil severní hranici ČLR se Sovětským svazem pro případ odvety. Čínská vojska pronikla desítky kilometrů na území Vietnamu, kde došla stejnojmenná města provincií Cao Bằng a Lào Cai, ale bojovala i v dalších provinciích v pohraniční zóně. Při ústupu od 5. března, kdy ČLR ohlásila vítězství, byla kompletně ničena infrastruktura, lidské životy; vše upotřebitelné od dobytka, potravin, oděvů a výrobků bylo odvezeno do Číny. Čínský zásah si vyžádal dle odhadů několik desítek až několik set tisíc obětí a oběma zemím uškodil vedle ztrát na životech ekonomicky i co do mezinárodně-politické pověsti. Přes jasný a nejen diplomatický vzkaz a opozici vůči SSSR však ČLR nepřiměla VSR, aby se z Kambodže stáhla a vietnamská vojska v zemi setrvala až do roku 1989.

Kambodžané nepohlíželi na přítomnost vietnamských vojsk pozitivně přesto, že jim pád Pol Pota přinesl jednoznačnou úlevu a ukončení vnitřního teroru. Místo něj začala vietnamizace a rovněž nesvobodný vývoj. Vietnamci podpořili provietnamskou komunistickou vládu prezidenta Heng Samrina (nar. 1934), kterého včetně sebe bránili proti partyzánským útokům Pol Potových oddílů z úkrytů na severozápadě. Vietnamská vojska se z Kambodže stáhla do 26. září 1989 až z diplomaticko-ekonomických důvodů. Ukončením okupace bylo podmíněno obnovení hospodářské pomoci a ukončení sankcí ze strany zahraničních zemí. Vstup VSR do RVHP roku 1979 je nemohl vyvážit, protože v osmdesátých letech se začala ekonomická výměna v sovětském bloku hroutit. Pozn. po sjednocení se obchodní výměna mezi Vietnamem a SSSR vyvíjela dle dat tokijského Institutu rozvojových zemí takto (v milionech USD; cituje Pike 1987: 135):

<i>Rok</i>	<i>Import</i>	<i>Export</i>	<i>Výsledná bilance</i>
1976	308,4	84,4	-224,0
1977	372,0	176,1	-195,9
1978	446,4	222,5	-223,9
1979	680,3	225,0	-455,3
1980	700,1	242,4	-457,7
1981	1.006,4	232,2	-774,2
1982	1.322,0	339,5	-982,5
1983	1.180,3	306,5	-873,8
1984	1.178,4	302,7	-875,7
1985	1.296,2	337,7	-958,5
1986 (odhad)	1.300	340	-960

Útok na Vietnam uškodil Číně v zemích, které považovala za své vlivové zóny. Vláda v Severní Koreji začala být vůči ČLR po útoku na Vietnam silně podezřívavá a obávala se podobného útoku. Demonstrativně proto pozvala na návštěvu kambodžského prince Sihanouka, kterého ČLR řadila k opozici. Za trest ČLR přestala kritizovat přítomnost amerických vojsk v Jižní Koreji (Kim Hakjoon 1993: 508).

Vliv Vietnamu v sousedních zemích Indočíny vyvažovalo v posledních stáletích vždy Thajsko. Po válce se přes obavy ze změn začalo pragmaticky orientovat na nové režimy včetně ČLR a vyjednálo si stažení amerických vojsk (Bečka & Vavroušková 2010: 86). V druhé polovině 70. let se však země za premiéra Thánina Krajvičijana vrátila k radikální protikomunistické politice. Ta posílila levicové nálady a zvýšila počet členů Komunistické strany Thajska podstupujících ilegální školení v Laosu. Vojenský převrat veterána z vietnamské války Kríjangsaka Čormanana, který se stal i premiérem, situaci napravil. I když ve volbách zvítězily středopravé strany, nová vláda se zachovala smířlivě, amnestovala členy ilegální Komunistické strany Thajska, a zahájila dialog se socialistickými státy, počínaje státní návštěvou vietnamského předsedy vlády Phạm Văn Đônga a podpisem smlouvy s Laosem roku 1978. Neklidné zůstaly vztahy s Kambodžou kvůli přeshraničním konfliktům, radikálním Rudým Khmerům a vietnamské okupaci. Na druhé straně se Vietnam, Laos a Čína od konce sedmdesátých let přestaly podílet na logistické podpoře Komunistické strany Thajska, která svou rigiditou sama ztrácela přízeň obyvatelstva a studentů. Na přelomu let 1982 a 1983 thajská armáda porazila poslední ozbrojené základny thajských komunistů na severu země. Napětí spojené s obavami z vietnamského vlivu v Laosu však v Thajsku zůstalo a projevovalo se jak pohraničními incidenty, tak obnovením vojenské spolupráce Thajska s USA (Bečka & Vavroušková 2010: 88–91). Mezinárodně politické vztahy v regionu se uklidnily až s nástupem premiéra Čatičáje Čunhanvana 4. srpna 1988, který sice měl vojenskou historii, přesto se však velmi zasadil o ekonomický, ekologický rozvoj země a mírové urovnání vztahů pod heslem přeměny Indočíny z „bojiště v tržiště“. Kromě listopadové dohody o urovnání sporu s Laosem se o rok později stáhla vietnamská vojska z Kambodže, odkud pozval na návštěvu Thajska premiéra Hun Sena a naopak sám Čatičáj navštívil mezinárodně izolovanou Barmu (Bečka & Vavroušková 2010: 94).

7.2 Migrace, etnická stratifikace a demografické důsledky války

Bezprostředně byl proces sjednocení doprovázen nárůstem migrace – jak emigrace do zahraničí z ekonomických a bezpečnostních důvodů, tak vnitřních migrací, kdy se 1) část severovietnamských bezpečnostních sil přestěhovala

na jih kvůli lepší kontrole, 2) také část jihovietnamského obyvatelstva byla z podobných důvodů přesídlena na sever či dočasně spíš na venkov kvůli snazší kontrole, přeškolení nebo převýchově apod. 3) Konečně se svobodnějším vývojem, kdy se zavedla svoboda pohybu, začala narůstat vnitřní migrace do měst.

Emigrace z Vietnamu začala narůstat teprve se zaváděním bezpečnostních opatření a částečnou reorganizací jihovietnamské společnosti. Výraznější nárůst nastal koncem roku 1976 a pokles až na přelomu let 1979/1980. Za rok 1976 emigrovalo z Vietnamu do Hongkongu a zemí jihovýchodní Asie 5619 osob, za rok 1977 šlo o 21 276 a od ledna a ještě více od března 1978 začal počet uprchlíků prudce růst. V poslední třetině roku 1978 šlo o více než 12 tisíc osob měsíčně, za listopad dokonce přes 21 tisíc. Po menším útlumu pak počet uprchlíků do jiných zemí zase rychle stoupl na 46 338 za květen a 54 871 za červen 1979, a teprve v posledních třech měsících tohoto roku jejich počet klesl pod 3000 osob měsíčně (Amer 2011: 37).

Na konci roku 1988 zůstávalo ve státech jihovýchodní Asie včetně Hongkongu asi 168 000 uprchlíků ze zemí Indočíny (Sutter 1990: 2). V Thajsku hledalo azyl v letech 1975–1978 asi 228 000 lidí hlavně z Laosu. Podle odhadů americké vlády počet uprchlíků z Indočíny v Thajsku přesáhl 575 000 osob (Sutter 1990: 100–102, včetně pozn. 16). Do Malajsie přišlo přes 235 000 uprchlíků – hlavně Vietnamců, tzv. boat people (Sutter 1990: 133). Singapur zvolil vzhledem ke strmému nárůstu počtu uprchlíků nejprísnější politiku ze všech zemí JV Asie, a počet těch, kterým zde byl udělen azyl, nepřesáhl tisíc osob (Sutter 1990: 143–144). Indonésie udělila azyl asi 100 000 uprchlíkům (Sutter 1990: 149). Uprchlíkymi tábory na Filipínách prošlo do konce roku 1987 na 221 000 osob, ale azyl získalo asi jen 1800 lidí, většinou příbuzných Filipínců, kteří pracovali v Indočíně během válek a navázali tam partnerské vztahy (Sutter 1990: 152). Azylovými tábory v Hongkongu prošlo do poloviny roku 1989 asi 150 000 lidí, z nichž se mohlo v zemi usadit 14 500 (Sutter 1990: 154). Spojené státy přijaly do konce září 1988 přes 884 000 uprchlíků a ČLR přijala k roku 1979 na 263 000 etnických Číňanů, kteří prchli z Vietnamu (Sutter 1990: 165).

Jenom do Hongkongu v letech 1975–1995 uprchlo 223 302 vietnamských migrantů a postupně zde na různých místech existovalo na 40 detenčních táborů (Law 2011: 116). Hongkongská administrativa byla vůči uprchlíkům přísná a v některých záchytných táborech propukaly vzpoury. Výbuchy napětí v detenčních táborech si vyžádaly i ozbrojené zásahy a při nejhorším v táboře Shek Kong 3. února 1992 zemřelo 24 lidí a dalších 114 bylo zraněno (Law 2011: 127).

Od začátku 80. let migrace postupně ustávala. Kvůli oživení ekonomiky muselo obyvatelstvo získat více svobod, potřeba zahraničních investic byla vázána

7 Sjednocení a poválečný vývoj

na zrušení zákazu kontaktů s cizinci a také potřeba flexibility pracovního trhu si postupně vyžádala toleranci nárůstu vnitřní migrace z nerozvinutého venkova do měst, kde bylo nepoměrně více pracovních příležitostí. Koncem 90. let byla roční migrace z venkova do Hanoje (22 000 osob) daleko nižší než do Saigonu (80 000) (Parker 2005: 29). Saigon si přes sjednocení a přejmenování na Ho Či Minovo město uchoval postavení ekonomického centra, protože zde mnoho lidí umělo anglicky, ekonomicky nevhodná socialistická opatření se zaváděla v nižší míře (a po kratší dobu) než na severu, a také kvůli výrazněji svobodomyšlnému prostředí a například větší toleranci společnosti ke svobodným matkám, jejichž podíl u městské populace narůstá. Vztah jihovietnamské společnosti ke svobodným matkám nedosahuje úrovně přehlížení, jakému bývají ve většině zemí vystaveny národnostní menšiny i přes ochranné programy a jejich atraktivitu pro turistický ruch. I ve Vietnamu byly menšiny historicky vytlačeny z ekonomicky výhodných poloh v nížinách a na pobřeží do hor a vnitrozemí. Tomu odpovídá i ekonomická stratifikace a vývoj hospodářských ukazatelů: GINI-koeficient a HDP narůstají ze severu na jih – ovšem s výjimkou Hanoje a ekonomicky silné oblasti přibřeží a delty Rudé řeky (Rigg 1997: 103).

Charakter a faktory vyloučení lidí z etnických komunit ve více zemích jihovýchodní Asie shrnuje Rigg (1997: 118, pozn. v levé části tabulky je v originálu místo „vyloučení“ komplementární termín „marginality“):

geografické vyloučení	<ul style="list-style-type: none">– citlivé pohraniční zóny– odlehlé horské oblasti– nedostupné lesnaté lokality– roztroušená populace
politické vyloučení	<ul style="list-style-type: none">– postrádají <i>de facto</i> občanství nebo státní příslušnost (hlavně v pohraničních zónách)– postrádají <i>de jure</i> občanství nebo státní příslušnost (uprchlíci a neoficiální pracovní migranti)– jsou vyloučeni z mainstreamu politických aktivit
kulturní a sociální vyloučení	<ul style="list-style-type: none">– jsou odlišní v materiální i nemateriální kultuře– většina je považuje za „primitivní“– většina je považuje za „jiné“– nemají potřebné vzdělání, aby se orientovali v moderním ekonomickém a politickém systému– mají minoritní náboženství a spirituální představy– hovoří minoritními jazyky
ekonomické vyloučení	<ul style="list-style-type: none">– jsou „primitivní“ z hlediska nedostatečného zapojení do obchodních aktivit a tudíž nmoderní– mají nezvyklé způsoby obživy, které jsou často považovány za neproduktivní

environmentální vyloučení	<ul style="list-style-type: none"> – elity je považují za příčinu environmentální degradace – žijí a strádají v degradovaném prostředí, které často poškozují jiní – jejich zranitelnost vyplývá i z většího vystavení riziku přírodních pohrom
------------------------------	--

7.3 Ekonomicko-politická východiska poválečného vývoje

V globálním porovnání s ostatními státy JV Asie (Vũ & Taillard 1993: 70–77) měl Vietnam na přelomu osmdesátých a devadesátých let relativně nízké procento obdělávané půdy, nízký stupeň zalesnění (31 % čímž se patrně myslí husté lesy), jednu z nejvyšších hustot obyvatelstva, nižší podíl populace žijící ve městech, nízký HDP, nízký export, vysoký podíl zemědělství a zaměstnanců na tvorbě HDP, střední podíl průmyslu na tvorbě HDP, na druhé straně ale díky lepšímu stavu ekonomiky v minulosti vyšší průměrnou délku života (Vũ & Taillard 1993: 81).

Geografické specifikum je dáno dlouhou hranicí na pobřeží Jihočínského moře a bohatým systémem řek s proměnlivým tokem vody. Na jihu jsou časté záplavy, které z vnitrozemí odnáší zeminu, písek a jíl – náplavová hmota ve vietnamských řekách činí ročně až 300 milionů tun (Lê Bá Thảo 1997: 86).³

Les původně pokrýval celé území, pokračuje však deforestace kvůli zemědělství. Na jihu se v 90. letech 20. stol. zvýšila imigrace schopných rodin ze severu, které přicházely kvůli snazším odbytším zemědělských produktů, nicméně zemědělství se tím začalo šířit v daleko vyšší míře v horách na nově vykloučených lesních porostech. Obyvatelstvo je v současném Vietnamu nerovně zastoupeno: 27,1 % žije v deltě Rudé řeky + nejbližším okolí Hanoje, 34,7 % v deltě řeky Mekong, tj. téměř 2/3 obyvatel žijí na 1/3 území. Zalidněnými zónami je dána i nerovnoměrná distribuce ve výrobě a alokaci rozvojových investic.

Historické události drasticky omezily ekonomický rozvoj země. Zatímco v padesátých letech 20. století byla ekonomika Vietnamu a Thajska srovnatelná, v roce 1989 bylo HDP na hlavu v Thajsku 1038 USD, kdežto ve Vietnamu jen 190 USD, tj. víc než pětkrát méně. Mohlo za to jak 30 let válek s Francií a USA (přičemž Thajsko profitovalo ze spolupráce s USA), tak přijetí neefektivní socialistické politiky (Vũ & Taillard 1993: 42). Tento vývoj také vysvětluje, proč je současný ekonomický růst země rychlejší než v případě Thajska.

K negativním faktorům vývoje hospodářství patří zamoření válečnou municí, kdy podle monitorování v roce 2000 přibližně 20 % území Vietnamu ještě

³ Nejvyšší hora Fansipan (Phan Xi Păng) v pohoří Hoàng Liên Sơn má výšku 3.140 metrů nad mořem, druhá nejvyšší Long Cung 2.913 metrů nad mořem (Phạm & Phan 1993: 40–43).

nebylo zcela vyčištěno. Nezhlikvidované množství z části i nevybuchlých bomb se k danému roku odhadovalo na 350 000 až 800 000 tun. Přitom bomby byly v různé míře shazovány na všechny vietnamské provincie (Lucius 2009: 58).

V politickém ohledu neměl Vietnam pružné ekonomické vedení a personálně zemi zatěžovala přemíra příslušníků vojenských, bezpečnostních a politických útvarů. Ve srovnání s okolními zeměmi se proto ekonomické reformy ve Vietnamu prováděly někdy i o jeden rok nebo i několik let později než např. v Barmě a Laosu (Rigg 1997: 16).

I v prvních letech po sjednocení proto zůstávaly některé komodity na přiděl (Nguyen Van Huy & Luu Hung 2007), protože s financemi se zacházelo neefektivně kvůli klientelismu. K vnitropolitickým změnám byl režim donucen nedostatkem potravin a od roku 1980 vleklým hladomorem v některých oblastech – kvůli nepřízni počasí ztratily severní pěstitelské oblasti dvě pětiny obilí. Řízení zemědělských prací se proto předalo níže na úroveň provincií, Číňané se od roku 1981 mohli znovu začít věnovat samostatným hospodářským aktivitám a začali se vracet hlavně do svých tradičních lokalit v jižním Vietnamu.

Obtížné bylo provádět vědu hlavně za válečného období. Úspěšní vědci jihovietnamského původu se zpravidla prosadili v Paříži či USA (např. astronom Nguyễn Trọng Hiên – Hàَمْ Châu 2011: 355–362) nebo zase osobnosti z Vietnamské demokratické republiky svou kariéru začínaly na univerzitách v SSSR a ČLR. Po studiu působili ve válečném Vietnamu v obtížných podmínkách a v případě technických inženýrů například pracovali na náhradách komunikací ničených bombardováním. Zvláště šlo o mobilní mosty, které mělo být možné rychle rozebrat, protože bombardéry ničily zejména obnovovanou infrastrukturu. Jeden z konstruktérů mostů a vývojářů speciálních lan Nguyễn Văn Hường své zkušenosti po ukončení války shrnul ve vědeckých pracích a byl pověřen řídicími funkcemi ve vládě v oblasti vědy a školství (Hàَمْ Châu 2011: 219–224).

Nejchudší vietnamské provincie ve vnitrozemí se i přes současný rychlý rozvoj dají stále řadit na úroveň rozvojových zemí a jsou velkou příležitostí pro zahraniční investory. Vietnamská vláda ani nemůže subvencovat všechny chudé oblasti, které byly poškozeny válkami. Dostatečnému výkonu někdy nenapomáhá ani vliv přetrvávajících zvyklostí socialistického státního managementu. Přes program ekonomických reforem *đổi mới* se od 80. a 90. let role státu na život v zemi nezmenšuje, naopak spíše roste. Stále se uplatňuje politická rétorika jako například zdůrazňování sociálních aspektů výroby, blaha lidu, loajality ke státu a jeho vedení – nejde však o rys, který by v Asii vznikl až v období socialismu. V tradičním čínském pojetí, které je výchozí i pro Vietnam, je císař nejvyšší služebníkem státu, který bez péče o blaho lidu nevyhnutelně ztrácí mandát Nebes.

Zásadní je rozdíl mezi městem a venkovem především v úrovni životních podmínek a dostupném standardu. Disproporce je například v distribuci energií ve středním a jižním Vietnamu, kde je jejich největší spotřeba. Rozvoj průmyslových možností ve vnitrozemí silně omezuje nerozvinutá dopravní síť.

Pro pěstování rýže je klíčové vodohospodářství – způsoby zavlažování a zadržování vody, stejně i její rozvádění a v deltě řeky Mekong nákladná opatření na desalinizaci, budování přečerpávacích stanic a kanálů na rozvod vody, protože slaná voda pěstování rýže znemožňuje. Ekonomicky by dokonce bylo v některých případech mnohem výhodnější přejít z pěstování rýže na chov ryb, kterým sůl nevadí.

Navíc pěstitelství zemědělských plodin je ve Vietnamu celkově naddimenzované na úkor chovu zvířat na maso a dochází ke snaze o kompenzaci navýšením rybolovu v pobřežních oblastech a chovu skotu v hornatém vnitrozemí. Přesto stojí pěstitelství za výraznou změnou vietnamské ekonomiky, která v posledních dekadách přešla od soběstačnosti k vývozu strategických komodit, hlavně rýže. Vietnam se stal třetím největším vývozcem na světě, ale v současné době se část rýžových monokultur raději nahrazuje diverzifikovanější produkcí (Vũ & Taillard 1993: 195) a rychle roste podíl průmyslu na tvorbě HDP.

7.4 Změna v zahraniční politice a nastartování ekonomických změn

V druhé polovině osmdesátých let musel Vietnam bezpodmínečně přistoupit k hlubším změnám řízení hospodářství. Vzorovým podnětem se však stal koncept přestavby ze SSSR. Na šestém sjezdu KSV v prosinci 1986 odstoupili generální tajemník Truong Chinh, Lê Đức Thọ a Phạm Văn Đồng. Novým generálním tajemníkem se stal Nguyễn Văn Linh, který zahájil obnovné reformy hospodářství *đổi mới*, které však neměly postihnout vůdčí postavení strany v zemi. Vietnam musel začít rušit izolaci. Občanům narostla míra svobody pohybu a postupně se umožnil svobodný styk s cizinci, protože hospodářské pobídky měly zajistit především investice ze zahraničí. Ekonomicky se začaly zavádět prvky tržního hospodářství, posilování role soukromého vlastnictví, svobody individuálního podnikání, decentralizace řízení. Půda ve vlastnictví státu se začala obchodně pronajímat. Ve Vietnamu se nicméně projevila neblahá role spekulantů a v prvních letech reformu se podmínky k životu v zemi výrazně zhoršovaly, několik oblastí znovu sužoval hladomor a měna se několikrát devalvovala. Vietnam navíc ztratil možnost čerpat nasmlouvané půjčky u Mezinárodního měnového fondu, protože se předlužil u ostatních států mimo socialistický blok, neměl jak splácet a půjčky byly zablokovány. I když se půjčky obnovily po implementaci pravidel,

která vyžadoval MMF, hospodářství to nepomohlo a ekonomický pokles přinutil SSSR k soustředění na vnitřní problémy, nikoli na dotování satelitních zemí včetně Vietnamu, odkud stáhnul i jednotky dislokované na základně v zátocě Cam Ranh. Pro SSSR a jeho následníka SNS přestal být chudý Vietnam na začátku devadesátých let zajímavým obchodním partnerem, vzájemná ekonomická výměna se dočasně minimalizovala a začala obnovovat až na začátku nového milénia, kdy se hlavní ekonomická centra obou zemí poněkud vzpamatovala díky liberalizaci tržního prostředí a investicím ze zahraničí.

Oteplování vztahů mezi USA a VSR probíhalo hlavně v humanitární sféře: roku 1987 Vietnam oznámil zahájení postupného propouštění politických vězňů a v červenci 1988 naznačil, že propustí 11 000 politických vězňů, kterým i s jejich 40 000 příbuznými umožní vystěhovat se do USA (Sutter 1990: 70).

Vietnam byl hlavně v důsledku mezinárodního tlaku nucen normalizovat vztahy s Kambodžou a ukončit její okupaci, čímž také uvolnil obchodní embargo ze strany USA, Velké Británie a Evropského společenství. Stahování vojsk z Kambodže probíhalo v letech 1988–1989, i když smlouva o míru se uzavřela až v Paříži v říjnu roku 1991. Ukončení okupace umožnilo Vietnamu i znovunavazování diplomatických a obchodních vztahů s Čínskou lidovou republikou od září 1990 a v říjnu téhož roku klíčové navázání oficiálních diplomatických vztahů s Evropskou unií – ty nastartovaly vzájemný obchod, investice, růst a transformaci vietnamské ekonomiky ve větším souladu s tržními principy. Nárůst zahraničních investic v prvních letech po ukončení okupace Kambodže (investice začaly v srpnu 1988) ilustrují souhrnné částky v milionech USD (v závorce rok): 360 (1988), 512 (1989), 589 (1990), 1185 (1991), 1905 (1992), 1648 (leden-červen 1993), 1800 (leden-červen 1994). Největší podíl na zahraničních investicích ve Vietnamu v letech 1988–1994 měly souhrnně v milionech USD Hongkong (1750), Taiwan (1710), Jižní Korea (782), Austrálie (760), Francie (739), Singapur (578), Malajsie (559), Japonsko (517) a Velká Británie (402) (Vu Tuan Anh 1995: 27–28).

Úprava zákonů o investicích probíhala hlavně v letech 1991 a 1992. Mezinárodní obchodní vztahy s Evropou a státy jihovýchodní Asie byly navazovány ve všech sektorech tak rychle, že nakonec roku 1993 přispěchaly i USA za Clintony administrativy, aby ještě stačily získat podíl, protože již tento rok dokázal Vietnam splatit starší dluh u MMF a získal nové velké půjčky na investice do infrastruktury i od mezinárodních rozvojových bank. I když administrativa USA dovolila působit americkým firmám ve Vietnamu od roku 1993, oficiálně se diplomatické vztahy s USA normalizovaly 11. července 1995. 5. srpna se s podepsáním protokolu o navázání diplomatických vztahů (podepsání státní tajemník W. Christopher a vietnamský ministr zahraničí Nguyễn Mạnh Cầm) otevřelo velvyslanectví VSR ve Washingtonu a druhý den zahájila svou čin-

nost i ambasáda USA v Hanoji. Teprve později 30. prosince roku 1999 VSR uzavřela dohodu s ČLR o vedení státní hranice, ovšem s výjimkou Spratlyho a Paracelských ostrovů (Vietnam 70: 148–149).

Urgentní potřebu rozvoje obchodních vztahů v polovině 90. let dokládá výše HDP 337 USD na hlavu, které bylo roku 1996 dokonce nižší než v případě Laosu (393 USD) a v porovnání nejvyšší výkonnost vykazoval ze zemí ASEAN Singapur (24 784 USD). Tyto rozdíly se začaly postupně snižovat (Nguyen Van Tam & Ngyuen Duy Loi 2006: 88). Do konce tisíciletí se Vietnamu podařilo navázat vztahy nebo vstoupit do většiny mezinárodních organizací. Asijská ekonomická krize roku 1997 přinesla oslabení ekonomiky a zvýšení inflace – zahraniční partnery to vedlo k citelnému snížení investic.

Dědictví válek s evropskými státy udrželo konzervativní frakce komunistické strany natolik silné, že přes liberalizaci v ekonomice prosadily posilování kontrolních a represivních složek, které zase začaly omezovat vztahy s cizinci. Dočasný nárůst vlivu konzervativců, kteří mírně brzdili rozvoj reform, podpořila i politická obměna křesla generálního tajemníka Komunistické strany Vietnamu, kde roku 1997 dobrovolně penzionovaného Đõ Muõie nahradil konzervativní Lê Khã Phiêu. Také v rozvoji vztahů s Čínou byl Vietnam na začátku devadesátých let velice opatrný. Kromě sporných pohraničních oblastí a ostrovů se Vietnam bránil čínské rétorice o politickém přátelství, která byla vždy spojována s nárokem na čínskou dominanci. Vietnam proto raději posiloval hospodářské vztahy zprvu s Čínskou republikou na Taiwanu, s Jižní Koreou a Japonskem. V době důsledků asijské ekonomické krize se naštěstí Vietnamu podařilo roku 1999 uzavřít sporné body kolem pozemní hranice s ČLR a díky následující oboustranné podpoře vzájemného obchodu začal Vietnam zase ekonomicky růst. Dobré předpoklady tvořil koncem devadesátých let podíl služeb na tvorbě HDP ve výši 40 % – srovnatelně s Indonésií a Malajsií (41 %). Podíl průmyslu byl relativně nejvyšší (27 %) pouze v rámci zemí Indočíny (Laos 21 %, Kambodža 15 %) a Myanmaru (10 %) (Nguyen Van Tam & Ngyuen Duy Loi 2006: 91), ale díky investicím začal rychle růst.

Posílení obchodního vlivu Číny ve Vietnamu stimulovalo i USA, které přispěchaly s uzavřením obchodní dohody v červenci roku 2000 a v prosinci do Vietnamu přijel na státní návštěvu Bill Clinton jako první prezident USA po skončení války. Roku 2005 recipročně navštívil USA a prezidenta G. W. Bushe vietnamský premiér Phan Văn Khãi. Roku 2016 ho ve vedení země vystřídal Ngyuẽn Tân Dũng, když byl již dříve vybrán nový prezident Ngyuẽn Minh Triết. Oba prosazovali po svých konzervativních předchůdcích liberalizaci ekonomiky, snížení byrokracie, klientelismu i korupce. Snaha o reformu státní správy roku 2007 byla systémová, navíc pravidla mezinárodního obchodu se podařilo sladovat s požadavky pro vstup do WTO roku 2006 už za premiéra

Phan Văn Khải. Rychlý rozvoj doplnilo stabilní prostředí vnitřní i zahraniční politiky.

O něco lépe na tom byla ve vztazích s USA Laoská lidově demokratická republika, která normalizovala vztahy roku 1992. Oficiálně byl Laos jako ekonomicky slabší stát angažován v mezinárodní politice jako vyjednávací hráč daleko méně než Vietnam a Kambodža. Díky tomu žádný stát s Laosem nikdy natrvalo nepřerušil diplomatické styky (Nožina 2010: 230, 280).

Na lokální úrovni jihovýchodoasijské politiky je Vietnam od roku 1995 členem ASEANu, jehož 23. generální sjezd meziparlamentní organizace zasedal roku 2002 v Hanoji. Ještě na nižší úrovni samotné Indočíny založily Vietnam, Laos a Kambodža Rozvojový trojúhelník, jehož čtvrtý summit se konal v Đà Lạtu (Vietnam 70: 146, 216).

7.5 Vývoj ekonomických a populačních ukazatelů

Přestože země prochází od zahájení reformy poměrně rychlým vývojem, ještě v roce 1998 žilo ze 78 milionů obyvatel jen 23,1 % ve městech (Trần Anh Thơ 1998: 10). S postupující migrací do měst souvisí procentuálně rychlý nárůst produktivity práce. Vývoj produktivity práce Vietnamu, Číny, Thajska a Malajsie v letech 1991–2010 v USD na osobu (Nguyễn Chí Hải & Hà Thanh Minh & Nguyễn Thanh Trùng 2015: 30):

	1991–1995	1996–2000	2001–2005	2006–2010
<i>Vietnam</i>	2.737	3.593	4.359	5.491
<i>ČLR</i>	3.236	4.238	6.398	10.632
<i>Thajsko</i>	10.857	12.598	13.455	15.311
<i>Malajsie</i>	16.136	18.743	20.608	24.228

HDP vzrostlo mezi lety 2001 a 2005 o 7,51 % (Trần Bá Đệ 2013: 587). Za celou první dekádu 21. století byl průměrný roční růst HDP 7,26 % a HDP činilo roku 2010 v přepočtu na hlavu 1168 USD. Růst HDP byl 5,02 % roku 2012, 5,4 % roku 2013 a 5,98 % roku 2014. Roku 2015 se HDP v přepočtu na jednoho obyvatele očekávalo ve výši 2200 USD (Vietnam 70: 154).

Mezi lety 1995 a 2002 vzrostla plocha rýžovišť z 53 398 000 na 69 194 000 hektarů a produkce kávy z 207 000 na 758 000 tun. Produkce soji a cukrové třtiny se zvýšila zhruba o 60 % (Parker 2005: 40–41).

Rychlé změny ve vývoji hospodářství VSR dokumentují změny mezi lety 2000 a 2003, kdy se počet pracovníků v průmyslu zvýšil z 13,1 % na 23 % a počet

osob zaměstnaných v zemědělství klesl z 65,1 % na 50 %. Rychlost urbanizace narostla z 24,1 % roku 2000 na 30 % roku 2010. Počet domácností pod hranicí chudoby měl klesat každý rok o 2 až 3 procenta. Nezaměstnanost ve velkých městech měla díky investicím a vzniku nových pracovních míst klesnout z 6,42 na 4,6 % (Vietnam 70: 151).

V Đà Nẵngu se od roku 2008 pořádá každoročně mezinárodní soutěž ohňostrojí. Stejný rok dosáhl Vietnam významného technologického milníku, když se stal 93. zemí s vlastním satelitem Vinasat-1 na zemské orbitě. V roce 2010 se Vietnam Airlines připojila ke světové letecké alianci Skyteam (Vietnam 70: 199–281). Současný mírový vývoj Vietnamu má pozitivní vliv na růst počtu příslušníků některých národnostních menšin, Například etnikum Raglai se během deseti let (1999–2009) rozrostlo z 96 tisíc na více než 122 tisíc (Nguyễn Hũu Bại et al. 2014: 17).

Ohledně Indexu vnímání korupce roku 2012 se Vietnam Podle Transparency International ocitl na nelichotivém 123. místě a kromě ČLR na 80. místě (a Taiwanu na 37. místě) ho ze zemí jihovýchodní Asie předběhly např. Singapur (5.), Malajsie (49.), Thajsko (88.), Filipíny (105.) a Indonésie (118.). Horší byla jen Kambodža (157.) (Nguyễn Hồng Nga 2015: 141). Z jiného hlediska je Vietnam naopak dle nejnovějšího monitorování chválen za výrazné investice a zkvalitňování života ve veřejném a sociálním sektoru (Beal 2016). Tento trend se týká i Číny, kde navíc výrazně rostou platy i v menších městech a jsou srovnatelné s platy v postsocialistických zemích Střední Evropy.

Nejnovější údaje pomáhají pochopit specifikum vietnamského (a asi i čínského) přístupu k tržní ekonomice. Sběr zpráv např. o vývoji v textilním průmyslu z roku 1995, které přechod k tržní ekonomice potvrzovaly ale současně i popíraly (Nørlund 1995: 142), lze analyzovat tak, že vietnamský systém státního plánovaného hospodářství nejeví ochotu přejít na úplnou liberalizaci, která by znamenala ztrátu vlivu na aspoň částečné řízení státem v souladu s národními zájmy.

7.6 Rozvoj ve vztahu k přírodnímu prostředí

Od konce 60. let probíhá koordinačně gigantický projekt na lepší využití řeky Mekong – stavba elektráren a vodních přehrad pro chov ryb, který by měl být stejně výnosný jako samy přehrady; finance mohou poskytovat hlavně Thajsko a jiné země. Vietnamu se týkala primárně stavba mostů po ukončení bombardování (Zeigler et al. 1972: 50–55). Výbor pro správu řeky Mekong byl založen 1957, později v roce 1995 se z něj stala dnešní *Mekong River Commission*. Od osmdesátých a devadesátých let se po zklidnění válečné situace v jihovýchodní

Asii začíná vyjednávat o mezinárodní synchronizaci využití řeky – velké problémy působilo zadržování vody při stavbě přehrad – první přehradu stavěli v Číně v Manwanu v letech 1984–1993, o rok později (1994) se dokončila přehrada Pak Mun v Thajsku, roku 1996 další čínská přehrada v Dachaoshanu, roku 1998 přehrada Theun Hinboun v Laosu (Osborne 2000: xvi). Mekong má poměrně velký obsah fosforu, jinak ale nízký obsah dusičnanů a kvalita vody se testuje po celém toku každé 2 měsíce (Mekong River Commission. State of the Basin Report: 2003, p. 23–28).

Legislativa na environmentální politiku a ochranu hospodářsky využívaného prostředí se začala rodit koncem 60. let v USA se zaváděním do praxe od začátku 70. let, s větším zpožděním v Evropské unii v osmdesátých letech a ve Vietnamu od roku 1994. Konkrétní projekty na rozvoj ochrany, studia a zodpovědného managementu mořských přístavů začaly pozvolna od roku 1996 a v naprosté většině případů jsou kofinancovány ze zahraničních zdrojů (Austrálie, jednotlivé evropské země, USA, Thajsko, Jižní Korea, ASEAN; Tran Dinh Lan et al. 2014: 52–54, 299–304).

Roku 1993 měla vláda VSR připojit podpis k *Úmluvě o biologické diverzitě*. Nezbytnou podmínkou bylo vypracování a předložení akčního plánu na její ochranu. Plán Vietnam vypracoval jako jedna z prvních zemí s pomocí provinčních vlád, které přijímaly podněty a konzultace od místních obyvatel (David Hulse in: Sterling et al. 2006: 355; pozn. kniha vydaná v USA ani okrajově nezmiňuje ekologické a jiné škody způsobené válkami).

Pro Vietnam platí v daleko větší míře to, co pro ostatní země jihovýchodní Asie: přes rostoucí povědomí o nutnosti aktivní ochrany přírody se poškozují habitaty rostlin a divoké zvěře (např. také pro indonéský ostrov Sumatra Whitten et al. 2000: xvii–xxiii). Kontinentální poloha Vietnamu problémy umocňuje i bez ohledu na důsledky chemického bombardování, a poválečné chudoby země jako takové, která kvůli tomu nemohla přijímat efektivní opatření. Ekologie celé kontinentální jihovýchodní Asie se vyvíjela v druhé polovině 20. stol. poměrně katastroficky hlavně kvůli válce. Například podle výzkumu dotovaného Světovou bankou mezi lety 1969–1997 ztratila Kambodža třetinu lesního porostu (Osborne 2000: 1).

Po znovuotevření hranic s Čínou a odeznění konfliktu z roku 1979 zejména od začátku 90. let narůstá pašování a černý trh s divokou faunou a flórou, která má původ dominantně ve Vietnamu, ale i v Laosu a Kambodži, a přes Hanoj a čínskou hranici je přeprodávána dál do ČLR, Japonska, Jižní Koreje, do Hongkongu a na Taiwan (Sterling et al. 2006: 315–335).

7.7 Vietnamská komunistická strana od sjednocení země do současnosti

Po přípravách od konce října se v Saigonu od 15. do 21. listopadu 1975 konala sjednocující konference zástupců VDR a za jižní Vietnam zástupců 1) Národní fronty za osvobození Jižního Vietnamu, 2) Asociace vietnamských národních, demokratických a mírových sil, 3) (severovietnamské) Prozatímní vlády Republiky (jižní) Vietnam, 4) Rady poradců vlády a zástupců intelektuálů. V čele jihovietnamského vyjednávacího týmu byl Phạm Hùng, v čele pětadvacetičlenné delegace VDR Trường Chinh. Na konferenci se projednávaly kroky vedoucí ke sjednocení a dohodlo se uspořádání voleb.

Celonárodní volby v severní i jižní části Vietnamu proběhly 25. dubna 1976 a nově zvolené Národní shromáždění zasedalo poprvé od 24. června do 2. července, v proklamativní návaznosti na VDR se však toto národní shromáždění pokládalo za šesté. Na tomto zasedání byl přijat a vstoupil v platnost nový název země Vietnamská socialistická republika (VSR; viet. Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Việt Nam), a platnost vlajky a hymny VDR se rozšířila na celou VSR. Saigon byl přejmenován na Ho Či Minovo město a zvolila se komise pro sepsání nové ústavy.

Na šestém zasedání byli zvoleni oficiální představitelé VSR: prezident Tôn Đức Thắng, viceprezidenti Nguyễn Lương Bằng a Nguyễn Hữu Thọ, předseda vlády Phạm Văn Đồng a předseda Národního shromáždění Trường Chinh.

14.-20. prosince 1976 se na čtvrtém státním sjezdu Strany pracujících změnil její název na *Vietnamská komunistická strana*, zvolil se nový ÚV (101 stálých členů a 32 kandidátů) a politbyro (14 stálých členů a 3 kandidáti). Generálním tajemníkem byl zvolen dosavadní první tajemník Lê Duẩn.

V roce 1977 se rozhodlo o zestátnění soukromého průmyslu a obchodu v letech 1977 a 1978, současně ale představitelé čelili rychlému poklesu produktivity v sektorech výroby a ekonomického vedení. V dubnu roku 1978 se přijaly směrnice na podporu zemědělské výroby v jižním Vietnamu a proti příliš bohatým zemědělcům.

Většina sněmů vedení VSR od roku 1979 dále se bez většího úspěchu snažila řešit problém celkové hospodářské stagnace ekonomiky a státních podniků včetně zavedení zvláštních odměn za výkon a pracovní iniciativu od roku 1981. V prosinci 1980 byla přijata nová ústava (85 Years: 1344).

Na pátém sjezdu Vietnamské komunistické strany na konci března 1982 se upravoval pětiletý plán na léta 1981–1985, proběhly nové volby do ÚV (nově 116 stálých členů a 36 kandidátů) a politbyra (nově 13 stálých členů a 2 kandidáti). Generálním tajemníkem zůstal nadále Lê Duẩn.

Nepříznivý vývoj v následujících letech vedl na sjezdu začátkem června roku 1985 (koordinčně s vývojem v SSSR) k proklamaci potřeby zrušení centrálního plánování a snížení byrokracie. Nová varianta se nazývala demokratický centralismus a později se ukázalo, že toto opatření nevedlo k zásadní změně a ponechalo jen mírně obměněné byrokratické struktury stejnou míru vlivu. Ke změnám se však přikročilo v politice cen zboží na vnitrostátním trhu. Začaly se rušit subvence a uvolňovat uměle udržované ceny zboží stejně jako jeho distribuce na přidělové lístky (85 Years: 1345). V červnu byl po smrti Lê Duãna zvolen novým generálním tajemníkem Truông Chinh. V politbyru a ÚV se řešily plány hospodářských změn, ke kterým se vyjádřil šestý celostátní sjezd Vietnamské komunistické strany 15.-18. prosince 1986, který přijal plán reformem *đổi mới*, novým generálním tajemníkem byl zvolen Nguyễn Văn Linh a ÚV zvýšil počet stálých členů na 124 a kandidátů na 49.

V roce 1987 se v srpnu na ÚV řešily možnosti změny řízení státem podporovaných a vlastněných podniků, které měly přejít na socialistické obchodní řízení. V roce 1988 se zavedl systém smluvní práce v zemědělské výrobě (85 Years: 1346).

V březnu roku 1990 bylo vedení ÚV znepokojeno demokratickými změnami a začínajícím rozpadem socialistického bloku. Rétorika hovořila o imperialistické sabotáži. Ve Vietnamu vyvolaly demokratizační změny opačný rezonanční efekt, vedly k větší ideologizaci a potřebě „utuzení vztahů mezi stranou a masami“. Na sedmém sjezdu strany roku 1991 se plánoval hospodářský vývoj země do roku 2000 a upevnilo se stranické vedení. Po dřívější změně v politbyru nově už ani v ÚV nebyli zvoleni žádní kandidáti, zatímco počet stálých členů se zvýšil na 146 a generálním tajemníkem strany se stal Đõ Muõì. V roce 1992 byla přijata nová v pořadí čtvrtá ústava. Další sjezd roku 1996 potvrdil ve funkci generálního tajemníka Đõ Muõìe a počet členů ÚV vzrostl na 170, politbyra na 19. V roce 1997 byl generálním tajemníkem zvolen Lê Khã Phiêu (85 Years: 1347–1348).

Na devátém celostátním sjezdu strany roku 2001 se hodnotilo uplynulých 15 let od zahájení reformu od sjezdu v roce 1986. Zde se také snížil počet členů nově zvoleného ÚV na 150 a politbyra na 13. Novým generálním tajemníkem se stal Nõng Đúc Mãnh. V průběhu roku 2001 se přijaly důležité reformní zákony a pravidla, která poněkud reorganizovala chod ekonomiky a efektivitu vládních úřadů a státních podniků. Tyto úpravy se zanesly i formou doplňků k ústavě z roku 1992. Roku 2002 se na zasedání stranického ÚV přijaly směrnice ohledně dalšího vývoje ve vzdělání, vědě, technologii na léta 2005–2010.

Ze dvou zasedání ÚV roku 2003 vyplynuly rezoluce zejména v sociálních oblastech (náboženské a etnické otázky, opatření k půdě, platová politika, sociální pojištění). Na druhém zasedání následující rok v červenci bylo probíráno budování národní vietnamské kultury (85 Years: 1349–1350).

Desátý celostátní sjezd strany se konal v Hanoji 18.-25. dubna roku 2006, kdy již měla Vietnamská komunistická strana údajně 3,1 milionu členů, které zastupovalo 1776 delegátů. Generálním tajemníkem byl znovuzvolen Nông Đức Mạnh. Později toho roku se na sjezdu ÚV přijímala opatření na zlepšení fungování vládních orgánů, včetně potřeby boje proti korupci a pravidlům pro členy strany, kteří byli činní v soukromých firmách.

V roce 2007 se přijímala praktická opatření vyplývající ze vstupu VSR do Světové obchodní organizace (85 Years: 1351).

Od roku 2008 se pozornost věnovala „rozvíjení a zdokonalování mechanismů socialisticky orientované tržní ekonomiky“ v důsledku integrace do mezinárodních ekonomických struktur. V roce 2009 se ukázala potřeba zesílených opatření proti korupci a plýtvání. V roce 2010 probíhala na zasedání ÚV příprava na 11. celostátní sjezd strany a stanovoval se strategický plán socio-ekonomického vývoje na léta 2011–2020.

Roku 2011 proběhl 12.-19. ledna 11. celostátní sjezd VKS pod heslem „pokračovat ve zvyšování kapacit a bojovnosti vedení strany, podporovat sílu celého národa, odborně urychlit proces reform a vytvářet základy pro to, aby se Vietnam do roku 2020 stal moderně orientovanou průmyslovou zemí“. V roce 2011 měla VKS 3,6 milionu členů. Novým tajemníkem se stal Nguyễn Phú Trọng a nově zvolený ÚV měl 175 stálých a 25 kandidátů. Po sjezdu se v průběhu roku zaváděla pevnější pravidla stranické disciplíny (85 Years: 1352–1354).

V roce 2012 probíhalo rétorické zápolezení s problémy typickými pro byrokratické centralizované řízení země a další rok pokračovala dlouhodobější snaha o předávání řízení z centrální na lokální úroveň. Nový návrh revidoval ústavu z roku 1992 (85 Years: 1355).

Díky prohlubujícímu se začlenění do mezinárodních struktur se do stranických diskusí postupně dostala i témata klimatických změn a zvýšená potřeba ochrany přírodního prostředí.

V dubnu 2015 navštívil generální tajemník VKS Nguyễn Phú Trọng čínského prezidenta a generálního tajemníka KS ČLR Xi Jinpinga, v červenci 2015 byl na návštěvě i u amerického prezidenta Baracka Obamy v Bílém domě v USA (ten pak oplatil návštěvu ve Vietnamu roku 2016, kdy slíbil uvolnění embarga na dovoz zbraní). V květnu 2015 byl prezident VSR na návštěvě v Ruské federaci, kde se na pozvání Vladimira Putina účastnil oslavy sedmdesátiletého výročí vítězství nad fašismem. Z celosvětových organizací se Vietnam intenzivně účastní působení v OSN včetně mírových misí (Vietnam 70: 222–223).

Podle některých interpretací je cílem oficiálního vzdělávacího systému ve Vietnamu přesvědčit mládež i občany, že bez moderní komunistické organizace a ideologie by nemohlo být dosaženo nezávislosti a nebylo by bez ní možné ani

osvobození. Význam transformací reforem *đổi mới* je proto v politické výchově mládeže stále marginální, protože hlavním prvkem zůstává nacionalismus (Salomon & Doan Kêt 2009: 150). Současně se v přístupu ke vzdělání projevují i tradičnější předkomunistické konfuciánské hodnoty vietnamské společnosti jako požadavek vysoké úcty k učitelům a snaha o kultivaci člověka – lze je najít v Ho Či Minových citátech, které použil ve své řeči na univerzitě v Hanoji roku 1998 generální tajemník VKS Lê Khả Phiêu (2001: 73–81).

V jednom z politologicko-sociologických přístupů je řízení společnosti vietnamskými komunisty analyticky členěno na několik období (MacLean 2013: 14): první od 20. do 50. let, kdy ještě nebyla centralizována evidence úředních dokumentů (pozn. řídicí orgány byly také z mezinárodního hlediska ilegální). Druhé období od 60. do poloviny 80. let, kdy již bylo řízení a dokumentace centralizované, a třetí období od poloviny 80. let do současnosti, kdy se v rámci reformy *đổi mới* přistoupilo k částečné decentralizaci, kdy je řízení a evidence úředních dokumentů para-centralizovaná. Každé z těchto tří období se vyznačuje odlišnými přístupy politických elit k venkovským oblastem. Zatímco **praktický přístup** charakterizuje v prvním období *revoluční mobilizace*, ve druhém ho nahrazuje *byrokratický profesionalismus* a ve třetím po zahájení reformy *začlenění prvků socialistického tržního hospodářství* (v angl. orig. socialist marketization). Dále je v autorově terminologii dominantní **politická logika** založena v prvním období na *masových kampaních*, ve druhém období kampaně už jen doplňují převládající *odborný management* a ve třetím období obě dvě předchozí metody doplňují *řízenou seberegulaci* jednotlivých správních jednotek. A hlavní **politickou metodou** je v první fázi *emulace* (tj. nezákonný násilný postup), ve druhé fázi je emulace už jen doprovodným jevem *technokratického řízení* a ve třetí současné fázi už obě předchozí metody jen doplňují *limitovanou místní správu* (angl. limited local government).⁴

Salomon a Doan Kêt upozorňují, že pokud se srovnají transformační reformy ve Vietnamu a v Číně, tak jejich proces ve Vietnamu je daleko méně radikální a je mnohem více spojen s tradicionalismem. Političtí představitelé ve Vietnamu se například od začátku 90. let daleko více objevují na tradičních festivalech, které oslavují národní a populární hrdiny, zatímco předtím se tolik na těchto polonacionálních a polonáboženských slavnostech neukazovali.⁵ Pro Vietnam jako malou zemi je získání nezávislosti a sjednocení roku 1975 daleko více druhým zrozením než čímkoli jiným, a to je také důvod, proč jsou jen o jedenáct let později zahájené reformy v politické rétorice (ne v rychle se

4 Je ovšem otázka, zda podobná analýza a rozčlenění vůbec mohou zachytit skutečné změny chování, protože elity se zpravidla jakýmkoli změnám brání a přistupují k nim jen v případě silného ohrožení vlastního postavení.

5 Odlišnost Číny v tomto bodě nelze potvrdit. Navíc v době moderních médií a reklamních technologií je vizuální prezentace návštěv čínských politických představitelů všudy přítomná.

vyvíjející ekonomice) daleko méně radikální, než by mohly být. Jak autoři podotýkají: esencionalizovaný nacionalismus zůstává klíčovou konstantou v oficiální reprezentaci země (Salomon & Doan Kêt 2009: 150–151).

7.8 Zahraniční vztahy poválečného Vietnamu

Současný vývoj zahraničních vztahů Vietnamu lze dělit na širší mezinárodní vztahy, kde převládá spíše pozitivní vývoj, a na regionální vztahy, kde se Vietnam vyznačuje silnějším vymezováním a držením striktních pozic. K příkladům prvního vývoje patří začleňování VSR do mezinárodních organizací. Po vstupu do OSN roku 1977 se VSR stala do konce dvacátého století členem dalších institucí: ASEAN roku 1995, ASEM roku 1996 a APEC roku 1998 (Hà Văn Thụ & Trần Hồng Đức 2014: 159). Pozitivně se součinnost s mezinárodními institucemi projevuje v případě monitorování civilizačních a rozvojových indikátorů, kdy výsledné zprávy pomáhají upravovat praktická politická opatření. Dalším pozitivním případem je zápis mimořádných přírodních lokalit a architektonických památek na seznam světového kulturního dědictví UNESCO, který pomáhá buď k ochraně, nebo vede k podpoře turismu a místní ekonomiky. Zátoka Ha Long byla na seznam UNESCO zapsána roku 1994 (Parker 2005: 11). Ukončení koloniální, válečné a poválečné izolace tak vede i k ekonomickému začlenění mezi země, které nebyly válkou zasaženy. Obnovu ekonomického potenciálu Vietnamu dokumentuje i rychlé tempo růstu HDP v hodnotách v přepočtu na osobu a rok: 289 USD roku 1995, dále 700 USD roku 2005 a 1749 USD roku 2014 (Nguyễn Thị Thu Thủy 2015: 64).

Příkladem přetrvávajících problematických vztahů jsou i v současnosti Vietnamem nárokované oblasti Jihočínské moře, které jsou mnohem rozsáhlejší než samotné území pevninského Vietnamu. Velký význam má samotná hranice s mořem: 3200 km pobřežní linie dává Vietnamu mnohem větší ekonomické bohatství než by měl v případě stejně dlouhé pevninské hranice. Blízkost oceánu sice přináší i rizika v podobě tajfunů, ale ve srovnání z přínosů z přístupnosti mezinárodní lodní dopravě a z rybolovného průmyslu jde o výrazně menší problém. Citelně se v poslední době tajfun projevil v roce 1999, kdy lijáky a silný vítr zničily ve středním Vietnamu na 10 000 domů a cesty v podhorských oblastech (Parker 2005: 15).

Důraz na politiku se projevuje na vývoji vietnamského a čínského osídlení ve Vietnamu a v sousedních státech. Například vedle Laosu byla tradiční zájmovou oblastí Vietnamu i Kambodža, kde tvořili etničtí Vietnamci v roce 1970 asi 8 % obyvatelstva (z 6,8 milionů) (Zeigler et al. 1972: 376). V závislosti na ekonomickém vývoji nyní počet Vietnamců v Kambodži kolísá, stále se však udržuje v rámcově stejném rozmezí 5 až 10 procent (Nožina 2007: 10).

7 Sjednocení a poválečný vývoj

Opačně se v posledních dekádách vyvíjela čínská přítomnost ve Vietnamu. Vietnam je jako jediná země v kontinentální Indočíně specifický historickým vlivem dlouhodobé čínské okupace, ale především i dobrovolným přejímáním čínské kultury, zatímco ve všech ostatních zemích je mnohem výraznější vliv Indie. A i když národnostní menšiny tvoří ve Vietnamu asi jen 13 % populace, hrají veledůležitou roli v hraničních a přeshraničních oblastech, stycích, migracích a vůbec mezinárodních vztazích (migrace Khmerů z Kambodže do Vietnamu za teroru v letech 1975–1979, asi 250 000 Číňanů Hoa z Vietnamu do Číny po zhoršení vztahů roku 1979).

Historicky posiloval kulturní vztah Vietnamu s Čínou buddhismus jako významný prostředník šíření vlivu čínské kultury a filozofie. I když přišel z Číny, Vietové ho neměli tolik spojený s výkonem moci a vojenstvím a neobrátily se vůči němu protičínské nálady. Buddhismus tak významně přispěl ke konstituci kulturní identity sino-vietských elit (Langlet 2012: 42–54).

Číňané tvořili v polovině 20. století v jihovýchodní Asii asi 5 % obyvatelstva (10 z 215 milionů roku 1963 in Rawson 1963: 217–218) a s výjimkou Filipín se v nové době již nemísí s místní populací. Obchodně významné čínské komunity se v jihovýchodní Asii obvykle nezabývají zemědělskými nebo méně prestižními pracemi a vytváří odlišnou vrstvu, která prosperuje více než ostatní národy.

Kvůli problematickým historickým vztahům je nicméně podíl etnicky čínského obyvatelstva ve Vietnamu ve srovnání s některými zeměmi jihovýchodní Asie poměrně malý (Rigg 1997: 123):

	<i>Číňané v milionech</i>	<i>Podíl na populaci země (%)</i>
Indonésie	7,2	3,8
Thajsko	5,8	10
Malajsie	5,2	28
Singapore	2,0	70
Myanmar	1,5	3,4
Vietnam	0,96 (1993)	1,4
Filipíny	0,8	1,3
Laos	0,008	0,2
Kambodža	0,33	4,0
Brunej	0,075	25

7.8 Zahraniční vztahy poválečného Vietnamu

Přitom ještě v šedesátých letech byly počty Číňanů v JV Asii následující (Karnow 1968: 122):

	<i>Celkově obyvatel</i>	<i>Číňané</i>	<i>Podíl v %</i>
Myanmar/Barma	25.246.000	375.000	1,48
Thajsko	31.508.000	3.726.000	11,82
Laos	2.635.000	40.000	1,52
Kambodža	6.250.000	350.000	5,6
Vietnamská demokratická republika	19.000.000	140.000	0,73
Republika Vietnam	16.124.000	1.450.000	8,99
Západní Malajsie	8.298.000	3.000.000	36,15
Sarawak	862.000	270.000	31,32
Sabah	551.000	124.000	22,5
Singapore	1.914.000	1.440.000	75,23
Brunej	104.000	27.500	26,44
Indonézie	104.500.000	3.100.000	2,96
Filipíny	33.477.000	400.000	1,19
celkem	250.469.000	14.442.500	5,76

Pro srovnání v padesátých letech byly počty Číňanů ve Vietnamu výrazně nižší (Karnow 1962: 122):

	<i>Celkově obyvatel</i>	<i>Číňané</i>	<i>Podíl v %</i>
Myanmar/Barma	22.000.000	380.000	1,73
Thajsko	27.850.000	3.064.000	11
Laos	2.500.000	47.000	1,88
Kambodža	5.700.000	400.000	7,01
Vietnamská demokratická republika	16.000.000	50.000	0,31
Republika Vietnam	14.000.000	800.000	5,71
Malajsie	7.450.000	2.766.000	37,13
Sarawak	777.000	241.000	31,02
Severní Borneo (= Sabah)	486.000	113.000	23,25

	<i>Celkově obyvatel</i>	<i>Číňané</i>	<i>Podíl v %</i>
Singapore	1.750.000	1.325.000	75,71
Brunej	84.000	22.000	26,19
Indonézie	98.000.000	3.000.000	3,06
Filipíny	29.600.000	350.000	1,18
celkem	226.600.000	12.558.000	5,54

7.9 Vietnam a Česko mezi velmocemi

Česko-vietnamské vztahy je v této knize nevhodně nutné odbýt téměř okrajovou poznámkou. České země nebyly světovou velmocí a ve Vietnamu se uplatňovaly v rámci dobových politických koalic, kdy se i samo Česko ocitlo na hranici zón vlivu různých států. Přesto se i v těchto podmínkách podařilo řadě Čechů ve Vietnamu výrazně vyniknout. V sedmnáctém století ve Vietnamu působila řada jezuitů z českých zemí. Za francouzské koloniální správy bylo působení zahraničních firem a podnikatelů ve Vietnamu obtížnější (Cicvárek 1927: 78–80). Přesto se i v těchto podmínkách v Saigonu usadil Čech, úspěšně zde vařil pivo a pomáhal nejen českým cestovatelům s návštěvami domorodých kmenů. Firma Baťa měla svůj kamenný obchod v Saigonu roku 1940 poblíž rohu významné ulice Rue Catinat (Tam Thái 2015: 243).

Českoslovenští vojáci také bojovali ve francouzských legiích a museli být z Indočíny v rámci akce „Vietnamci“ repatriováni. Současně z druhé strany se k vojákům na straně VDR různými cestami dostaly české zbraně z brněnské Zbrojovky. Únor roku 1948 značil přechod do vlivové sféry sovětského Ruska a díky této koalici bylo Českoslovesko po Číně, SSSR a Mongolsku čtvrtou zemí, která roku 1950 uznala Vietnamskou demokratickou republiku a stala se důležitým dodavatelem zbraní a techniky i do nástupnické Vietnamské socialistické republiky. Stejný mezinárodně politický svazek přispěl k tomu, že si severní Vietnamci vytvářeli v Československu zázemí a osobní vazby, které vedly k intenzivní pracovní migraci.

Počet Vietnamců oficiálně přebývajících v ČR překročil 60 000 v roce 2008, v roce 2009 dosáhl maxima 61 178 a od té doby klesá, ovšem skutečný počet občanů vietnamského původu je nejméně o 10 % vyšší a tvoří ho jednak ti, co české občanství získali už dříve a jednak ti, co jsou potomky z česko-vietnamských smíšených manželství (Freidingerová 2014: 82–85).